

желе да оду, они на Западу су хладни, нерасположени. Питање које ауторка поставља је: шта нуди Запад, а шта Исток. Она сама не говори у прилог једног или другог, по њој је несрећа подједнака и са леве и са десне стране завесе. За њене јунаке срећа је увек туђа, увек негде другде, а као таква, учио је Флобер, она је пука имагинација, изазивач патњи и страдања. Било то лево или десно, у Источној или Западној Немачкој, у Америци, Русији, Либији или другде, ми се налазимо међу нерасположеним (и нерасположивим) људима, у свету илузија и лажних представа, ситних утвара моћи, у свету језика који одаје мржњу и скрива хијерархију, у свету који садржи зло у самом систему својих институција. Једино могуће опуштање у песимизму овога типа је горки хумор, а он краси све ове приповетке.

Иако је књига окренута "свету" спољашње стварности, не можемо заобићи неке њене формалне квалитете, односно ауторкину вештину приповедања у разним наративном обрасцима, почев од класичне нарације у трећем лицу, преко тока свести, првог лица, пародирања бајке, до фрагментарне и, на тренутке, документарне прозе. Једина критичка примедба односи се на повремене примесе фељтонистичког стила, нарочито у дужим приповеткама, чија сврха није сасвим јасна. суштински значај ове књиге која, како смо већ истакли, није толико окренута простору текстова и интертекстова колико друштвеним процедурама, остаје то што у свету нове непрегледности ауторка успева да уочи извесну константу, нешто судбинско у међуљудској комуникацији - усамљеност, одбаченост, ексцентричност. Управо ова димензија књигу чини примамљивом и нама, јер познато је да нико од тих категорија, природњених или наметнутих, не може бити поштеђен.

FUGA AFRICANA: КРАТКА ЈУЖНОАФРИЧКА ПРИЧА, приредила и превела Надежда Обрадовић, Просвета, Београд, 1997.

Приређивач ове збирке врло интересантног наслова је Надежда Обрадовић, истакнути познавалац афричке, а посебно јужноафричке књижевности, о чему сведоче како бројни темати које је ауторка приредила у разним часописима, тако и стотињак радио емисија. Ваља, такође, истаћи да је Надежда Обрадовић приредила два избора афричке приповетке за америчке издаваче, од којих је један преведен на немачки језик. *Fuga africana* је, дакле, први њен избор јужноафричке приповетке у виду књиге на српском језику.

У овом избору заступљено је четрнаест приповедача из Јужноафричке републике, међу којима би свакако требало истаћи Надин Гордимер, добитницу Нобелове награде за књижевност 1991. године, која је позната нашој читалачкој публици по роману Прича мог сина у издању новосадских *Свејцова*, Алана Патона, чија је драма по истоименом роману Плачи вољена земљо обишла читав свет, те Дорис Лесинг и Беси Хед. Поред прича из пера ових познатих писаца присутне су и неке приче ног ијег датума, мање познатих и непознатих аутора.

Главна попришта збивања у овим приповеткама су улице, поправни домови, затвори (*Затвореник*, *Размишљање у хелију*). Шездесетих су многи писци морали да напусте Јужноафричку републику, јер су

њихова дела забрањивана а они прогоњени (сматра се да је чак деведесет процената црних интелектуалаца напустило своју земљу). Они су у егзилу покушали да заинтересују светско мњење за дешавања у својој земљи, дајући тако подршку онима који су у њој остали. У томе су им помогли и неки бели ствараоци као што су Надин Гордимер, Андре Бринк, Дорис Лесинг.

Онај ко узме ову књигу у руке не би требало да очекује примесе фантастике и формалних иновативних стратегија; њих једноставно нема. Ова књижевност у себи носи једну друштвену истину, покушај да се она каже. Готово све приче су приче једног јунака, врло често у првом лицу, тако да се кроз призму њихових гласова прелама ситуација у јужноафричком друштву - ситуација просјака у земљи у којој је просјачење строго забрањено, затвореника којег муче, радника, крадљивца, поглавице... Сви они учествују у беди (углавном мотиву фуге) која, како каже један од писаца Левис Нкоси, "није лепа за гледање". Ови писци као да својим тоном оптужују равнодушни модерни свет у којем се такве "непријатности" доживљавају као нека врста нужности за земље Трећег света.

Али није у приповеткама истакнута само егзистенцијална беда црнаца, већ и њихово духовно ропство. Сазнајемо да су бројне књиге у библиотекама доступне само белцима.

Све и једна приповетка је окренута друштвеном, јер сам живот такав поглед намеће. Стиче се утисак да је у тој књижевности присутан вишак страдања који је морао, као и у многим другим књижевностима Истока и Трећег света да се оваплоти у литератури. Таква литература је снажна противтежа, и треба то да буде, литератури експеримента, непрозирног израза и елиминисања друштвеног, која је у исто време била врло јака на Западу.

Илија Бакић
ВЕСЕЛИ ЦИНИЗАМ

Данило Милошев-Wostok / Набор Деволца "Никад се не зна" стрип - албум; Друштво пријатеља Вршца "Вршца лепа варош", 1997.

Данило Милошев Wostok један је од најзапаженијих аутора југословенског алтернативног стрипа 90-тих. Његов стил, препознатљив од самог почетка његовог оглашавања, карактерише крајња лежерност према медију и његовим правилима и дубоко циничан отклон а бројни псеудоними-реинкарнације иза којих се крије су заштитни знак познат и ван граница ове земље. Албум "Никад се не зна" чини 7 сторија (на укупно 86 табли) рађених по мотивима прича Набора Деволца (у коме је Wostok нашао духовног сабрата) објављених у књизи "Даљински самоуправаљач" (Матича Српска, 1996). Деволчево трагање за коренима људске глупости, како оне у појединца тако и група / народа, показало се као захвално тле за визуелне надградње. Ова су се два сензибилитета спојила у вртлог урнебесног црног хумора зачињеног бизарностима (понекад на граници морбидности): један од стрип јунака покушава да истера повампиреног комунисту (који личи на глумца Зорана Радмиловића) уз помоћ компија-мајмуноликих

дегенерика; у аутобусу градског саобраћаја сакупљене су све могуће варијације физичких и менталних богаља у братском колу на путу према пропасти; човек и његов мачколики пас (наследник пса-зеца и пса-жабе) страдају под томовима сабраних дела Лењина док комшијска породица умире од глади јер су незгодне гошће / гости њиховог потомка у незгодним годинама покрали посуђе. У свим стриповима нижу се слике и сцене из соц-реалистичког периода ове државе помешане са безграничном духовном празнином просечних, широких народних маса и уз мало карикирања (тј. довођења неких поставки до крајности) резултира дубоким, безнадежним апсурдом на који читалац не може а да се не насмеје. У томе ће му додатно помоћи *Wostokovo* интерпретирање речи несвакидашњих, неочекиваним сликама чиме ефекат зачудног добија нови замах. Ово конфронтирање текста и цртежа функционише без грешке у целом албуму и једна је од његових битних карактеристика. Њостоков и Девољчер црни сатирички стрип поставља високе стандарде који су репер за савремене и будуће ствараоце и читаоце.

НОВИ СТРИПОВИ ИЗ ВРШЦА

ПАТАГОНИЈА 6-7, Издавач: Аудиодаџа, 1997.

Стрип без речи

Двоброј 6-7, стрип магазина Патагонија у целости (130 страна) је посвећен радовима пристиглим на Југословенски конкурс за стрип без речи (отуда и име броја - No comment). Обзиром на велики одзив аутора (преко 50; у броју заступљено 30), од потпуно непознатих до већ афирмисаних, односно на лепезу стрип поетика и усмерења, овај број Патагоније даје једну од најширих слика дешавања на *Yи* стрип сцени, у последњих неколико година, што је већ само по себи велики квалитет у времену када је стрип потиснут у културни "андерграунд".

Стрип без речи захтева од аутора додатне напоре у односу на "стандардни"; на име, одрицањем од речи садржај бива, на први поглед, насилно упрошћен и осиромашен. Међутим, недостатак се, већ према довитљивости и таленту ствараоца, лако може претворити у предност јер ће празнина настала одсуством речи бити испуњена или додатном дозом ликовности или релативнизовањем значења садржаја. Већ према својим афинитетима аутори су се определили за гег (својеврсну продужену карикатуру) те разне комбинације у којима истражују границе медија односно разграђују причу. Број отвара легенда *Yи* алтернативног стрипа Лазар Станојевић таблом знаменитих *Свемирона*. За класичну причу и реалистички цртеж определили су се Алекса Гајевић (похвала жирија), у крими жанру, односно Ивана Филиповић у жанру мелодраме, док су Симон Вучковић (похвала жирија), Миљојко те Владимир Кузманов потпуно оголили форму стрипа. У распону између ова два пола сместиле су се хипнагогијске фантазије А. Зографа, цинизам Реџе (похвала жирија), минималистички цртеж Ријоа, раскошна ликовност Грубанова (награда за најбољи цртеж), гегови Бавола и Киклопа, Басе, З. Божића, Герарда Ољаче, Одина те Костића и Пера; Апокалиптична визија групе Момича заслужила је награду за најбољи стрип; Следе топла прича о пријатељству Салета Михајловића, допадљива стилизација В. Станковског, богата меланхолија *Mr. Stocce* и лепршава апсурдистичка авантура "на

крају свету" тандема *Wostok/Грабовски* (награда за најбољу причу).

У коначном сагледавању, магазин *Патагонија* овим бројем је потврдио своју релевантност, а домаћи стрип полет и свежину.

РЕМИ ЗА СПЕЈС-ОПЕРУ

Грегори Бенфорд, *Плиме светлости; Махнити залив; Једрење блиставом вечношћу*; Поларис, Београд, 1997.

Грегори Бенфорд (1941) познат је као једини прави "наследник" Артура Кларка што због његових научних квалификација (доктор астрофизике и универзитетски професор) што због уважавања научних знања и принципа у књигама које пише. Бенфорд, ипак, није редовни оптимиста (као Кларк) по питању будућности; његов роман "Временски пејзаж" нема плузија о опстанку људске врсте у цивилизацији која немилосрдно расипа богатство родне планете. Бенфорд је, такође, ватрени заговорник тзв. "игре са мрежом" односно писања које се држи одређених жанровских канона. У серијалу "Галактичко средиште" у 6 романа писаних у раздобљу од две деценије аутор се бави једном од стожерних и често разрађиваних СФ тема-спекулација: ратом органских и машинских цивилизација. Епопеја започиње проналаском ванземаљских артефаката (роман "У океану ноћи"), првом инвазијом других облика живота ("Преко мора сунаца"), да би се у далекој будућности наставила на опустошеној планети по којој се шачица људи скрива пред моћним машинама ("Велика небеска река") а потом бежи на нову планету ("Плиме светлости") да би, коначно, стигла до црне рупе у средишту галаксије ("Махнити залив") и митског простор-временског уточиште на њеном ободу, где ће се све линије саге сакупити а два непријатељска крака цивилизација спојити у нови квалитет ("Једрење блиставом вечношћу"). Како то поджанр спејс-опере захтева кроз романи парадиреју различити облици-врсте живота (од планетарних бића до оних која живе у отвореном свемиру), смењују се спектакуларне битке и путовања и дешавају разноврсни космички феномени (описани обичним језиком а не математичким формулама). Обзиром да овако "јуначки" садржај тражи и одговарајуће актере писац је морао да буде пригодан у њиховом избору, отуда у прве две књиге налазимо картонске макете храбрих астронаута/истраживача, што ова дела максимално приближава паралитератури (типа "прочитај-заборави-баци"). Трећи сегмент-роман доноси изразит помак на овом плану: из групе невољника немилосрдно гоњених и истребљиваних израњају аутентични ликови, заокужене личности (отац, љубавница, старци, кукавице...) са својим намерама, плановима, комплексима. Иако је, да роман не би био потпуно црн, аутор напрасно спасао људе и послао их у нове авантуре, ваљаност највећег дела књиге тиме није умањена. На жалост, даљи наставци нису одржали постигнути квалитет; међу мноштвом догађаја ликови су почели да бледе и своде на кулисе. Жанровске критика оценила је серију "Галактичко средиште" као најуспешнију спејс-оперу 80-тих и 90-тих што је вероватно тачно ако се има у виду да су сви захтеви поджанра испоштовани. Остаје, међутим, и констатација да је Бенфорд у својој игри са мрежом, држећи се непретенциозних правила, извојевао (послужимо се шаховским речником) само реми уместо да реализује своје очите квалитете и добије партију.